

Streszczenie pracy doktorskiej pt. „Działalność twórcza osób z niepełnosprawnością i jej uwarunkowania” mgr Dorota Wyrzykowska-Koda

Powszechnie twierdzi się, że istotny udział w procesie integrowania osób niepełnosprawnych ze społeczeństwem, w znalezieniu przez nie swojego miejsca wśród ludzi pełnosprawnych, ma problematyka przystosowania psychospołecznego tych osób, a w niej poczucie koherencji, samoocena, wsparcie społeczne, adaptacja społeczna itp. (Kirenko, Byra, 2008). Przy czym osoby z niepełnosprawnością nie utraciły zdolności odczuwania i przeżywania. Nie różnią się pod tym względem od ludzi zdrowych, mają takie same potrzeby i problemy. Ich realizację utrudnia obiektywny fakt niepełnosprawności, którego niepożądane skutki w sferze psychicznej, fizycznej, społecznej możliwe są do zniwelowania w procesie rehabilitacji. Uwzględniając rewalidacyjne wartości udziału w kulturze, wiążąc go z pozytywnym wpływem na psychikę i inne sprawności, coraz częściej stosowaną formą staje się rehabilitacja przez twórczą działalność, terapia, której narzędziem jest sztuka. Fakt dużej popularności, zainteresowania działalnością artystyczną zmusza do postawienia pytania o wartości tego rodzaju aktywności w kształtowaniu osobowości i sprawności fizycznej osób z niepełnosprawnością.

Licznym inicjatywom popularyzatorskim, bogatej działalności organizacji wspierających i promujących sztukę osób z niepełnosprawnością, towarzyszy wciąż niewyczerpujące tematu zainteresowanie badaczy zajmujących się tą problematyką. Prezentowane poglądy ujmują kwestie udziału osób z niepełnosprawnością w kulturze w kategoriach ilościowych, są zazwyczaj rozwiązaniami teoretycznymi koncentrującymi się na aspekcie terapeutycznym tego procesu.

Praca doktorska o charakterze badawczym jest próbą oceny wybranych uwarunkowań psychospołecznego funkcjonowania – określenia współzależności między poczuciem koherencji, samooceną, wsparciem społecznym osób z niepełnosprawnością zajmujących się twórczością.

Główny problem badawczy pracy został sformułowany w następującym pytaniu: *Czy istnieje, a jeżeli tak, to jaki jest związek między zachowaniem twórczym osób z niepełnosprawnością zajmujących się twórczością, a ich psychospołecznym funkcjonowaniem w wymiarach: poczucia koherencji samooceny, wsparcia społecznego?* Aby odpowiedzieć na to pytanie i poszerzyć wiedzę na temat zachowania twórczego i wyżej wymienionych zasobów osobistych zastosowano metodę sondażu diagnostycznego. W procesie badania wykorzystano następujące narzędzia badawcze: Kwestionariusz-Zachowania Twórczego (KANH) S. Popka, Skalę (SES) M. Rosenberga, Kwestionariusz Wsparcia Społecznego (NSSQ) J. S. Norbeck, Kwestionariusz Orientacji Życiowej (SOC-29) A. Antonovsky’ego oraz Autorski Kwestionariusz Wywiadu.

Spełniają one kryteria trafności, rzetelności i obiektywności. Badani zostali skwalifikowani w czterech grupach: 55 osób z wadą wzroku (niewidomi i niedowidzący), 33 osoby z wadą słuchu (niedosłyszający i głusi), 50 osób z niepełnosprawnością ruchową i 38 osób z zaburzeniami psychicznymi. Podział ten pozwolił na dokładniejsze poznanie poszczególnych zachowań twórczych a także zasobów osobistych.

W toku badań przeanalizowano typy zachowań twórczych u osób z różnym rodzajem niepełnosprawności, a także ich poczucie koherencji, samoocenę i wsparcie społeczne. Aby sprawdzić znaczenie zmiennej pośredniczącej (płeć, rodzaj niepełnosprawności) w ustaleniu charakteru zależności pomiędzy poszczególnymi zasobami a typami postaw twórczych, zastosowano jednoczynnikową analizę wariacji ANOVA.

Układ treści w niniejszej pracy wynika z jej tematyki, a także podjętej próby znalezienia odpowiedzi na główny problem badawczy pracy. Rozprawa składa się z siedmiu rozdziałów.

Trzy pierwsze rozdziały dotyczą teoretycznego aspektu pracy. Została w nich omówiona tematyka związana z psychospołecznym funkcjonowaniem osób z niepełnosprawnością (wzrokową, słuchową, ruchową, zaburzeniami psychicznymi), rola wybranych psychospołecznych uwarunkowań (samooceny, poczucia koherencji, wsparcia społecznego), które mają wpływ na charakter działalności twórczej osób z niepełnosprawnością oraz zagadnienie dotyczące działalności twórczej.

W rozdziale czwartym, stanowiącym część metodologiczną pracy, sprecyzowano dokładny cel, problemy, hipotezy wraz z uzasadnieniem. W rozdziale tym została opisana również charakterystyka badanej próby obejmująca socjodemograficzną charakterystykę badanych osób oraz zagadnienia dotyczące ich psychospołecznego funkcjonowania, omówiono narzędzia badawcze oraz organizację i przebieg procesu badawczego.

W części empirycznej pracy (rozdział piąty, szósty, siódmy) została dokonana analiza procesu twórczego badanych osób, dokonano również diagnozy typów twórczej działalności osób z niepełnosprawnością oraz zaprezentowano diagnozę zasobów osobistych, które warunkują określony typ postawy twórczej tj. poczucie koherencji, samoocena, wsparcie społeczne.

Pracę kończy podsumowanie badań i dyskusja wyników.

Uzyskane odpowiedzi na postawiony problem badawczy pracy mogą przyczynić się do poszerzenia wiedzy na temat działalności twórczej osób dorosłych z niepełnosprawnością, a także wpływu zasobów osobistych na ogólne ich funkcjonowanie. W wymiarze praktycznym rozprawa może stanowić wskazówkę do pracy terapeutycznej i rehabilitacyjnej z dorosłymi osobami z niepełnosprawnością wzrokową, słuchową, z uszkodzonym narządem ruchu czy z zaburzeniami psychicznymi.